

Vägivalla tähendus

MENUmeedia

Originaali pealkiri Meningen med volden

© by Per Isdal

Per Isdal. Vägivalla tähendus (2024)

© Menu Meedia

Kõik õigused kaitstud

Tõlkija Kadi-Riin Haasma

Toimetaja Katrin Streimann

Kujundaja Einike Soosaar

Kaanefoto Shutterstock

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

ISBN 978-9916-731-50-5

MENUmeedia

Per Isdal

Vägivalla tähendus

Vägivalla viis peamist vormi:
füüsiline vägivald
seksuaalne vägivald
materiaalne vägivald
psüühiline vägivald
varjatud vägivald

MENUmedia

Vajalik raamat

Raamat „Vägivalla tähendus“ soovib avada vägivalda kui nähtust, mitte rääkida ainult meeste vägivallast naiste vastu. Mitmeski mõttes on see vägivalla aabits.

Mulle on see vägagi tähtis. Vägivald on vägivald ja alati vale. Olen veendunud, et vägivald sünnitab vägivalda. Ilmselt kõige mõjusam põhjus vägivalda tarvitada on see, kui su enda kallal on vägivalda tarvitatud. Enamasti pereringis. Perekonnast saab tõmmata sirge joone vägivallani ühiskonnas, kuid vägivallast ühiskonnas saab tõmmata sirge joone ka koduni.

Minu aabits, nagu ma seda nimetan, on kirjutatud aastal 2000. Möödunud on 17 aastat ja ilmunud kuus trükki. See on endiselt sama populaarne. Kui 2000. aastal oleks minult küsitud, milliseks kujuneb selle raamatu eluiga, siis poleks ma osanud kuidagi arvata, et seda loetakse veel ka 2017. Enamik aimeraamatuid on riknev kaup. Selline on elu. Peale tulevad uued teadmised, uued autorid ja uued raamatud. Vaid üksikud raamatud saavad n-ö igavese elu. Mis paneb „Vägivalla tähendust“ ikka veel lugema?

Kolmeosaline liikumapanev jõud

Mind ennast käivitab tugev jõud, mis põhineb kolmel vaalal. Esimene on vägivalla kui nähtuse vastu seismine ehk *võitlus vägivallaga*. Teine on humanism. Me peame mõistma inimesi ja nende teguviisi. Ka vägivald on inimese tegu, sellel on põhjus ja ajalugu – seega *võitlus inimlikkuse eest*. Kolmas on võimu sotsioloogia. Vägivalda võib mõista ka funktsionaalse

teona, mis hoiab alal ja tugevdab väljakujunenud võimustruktuure. Näiteks meeste võimu (patriarhaati), lapsevanema võimu või rahavõimu. Niisiis võitlus võrdõiguslikkuse, ressursside õiglase jaotamise ja võrdsuse pärast. Kõigi kolme võitluse pidamine ja nende ühendamine oli paras katsumus.

Ligipääsetavus

Üle kõige soovisin, et raamat aitaks inimestel vägivald mõista. Raamatu viimane lause kõlab nii:

Lõppude lõpuks on siiski lootust, sest mõistmine, teavitamine, teadvustamine ja teadmine on tugevamad relvad kui mõõgad ja kahurid.

See määraski raamatu kirjutamise stiili, mis ei ole akadeemiline. Keel on ennekõike lihtne. Raamat on mitteakadeemiline, sest siin pole lugevatuid viiteid, uurimistulemusi ega teooriaid. Akadeemilise raamatu kirjutamisega võime lõivu maksta nii kogemuslikule kui ka tunnetuslikule mõistmisele. See võib kujuneda takistuseks, mille tõttu ei jõua rahva sekka vajalik teadmine. See ei tähenda, et ma peaksin kõike akadeemilist ebaoluliseks (see on vägagi oluline!), kuid vahel on palju tähtsam, et raamat kirjutataks nii, et seda mõistab võimalikult palju inimesi. Olen endiselt seisukohal, et vägivald on meie ühiskonna suurim probleem (ka terviseprobleem) ning et vägivald on endiselt suures osas isiklik ja tabu. Seetõttu on ülimalt tähtis, et me vägivald mõistaksime.

Kirjutasin seda raamatut iseäralikul moel. Minu ees laual oli mu vanima tütre Julia pilt. Tookord oli ta 16-aastane. Otsustasin kirjutada nii, et tema mõistaks, mida ma tahan öelda ja mida ma tean. Et ta saaks vägivallast aru. Raamatust kujunes otsekui pikk kiri temale. Mõtlesin, et kui ma seda suudan, siis olen kirjutanud raamatu, mida inimesed võivad lugeda ja mida nad mõistavad. Just sellist tagasisidet olen saanud ka lugejatelt.

Raamat oli nagu otse mulle kirjutatud, see kõneles minuga.

See oli kõige tähtsam raamat minu õpingute ajal, lõpuks ometi midagi, millest ma sain lõpuni aru!

Kulus veel 12 aastat, enne kui mu tütar seda raamatut luges. Tema meelest oli see valus, aga hea raamat.

Vägivalla definitsioon

Mõistmise saavutamiseks on ehk kõige tähtsam leida ühine keel. Mu enda meelest on 3. peatükk „Mis on vägivald“ üldse kõige olulisem tekst, mille ma olen kunagi kirjutanud. Tutvustan oma definitsiooni:

Vägivald on igasugune teise inimese vastu suunatud tegu, mis vigastab, hirmutab või teeb ülekohut, põhjustab valu, sunnib teist inimest tegema midagi vastu tahtmist või takistab tal teha midagi, mida ta soovib.

Selles peatükis tutvustatakse vägivalla viit peamist vormi: füüsiline vägivald, seksuaalne vägivald, materiaalne vägivald, psüühiline vägivald ja varjatud vägivald. Aja jooksul on nii Norras kui ka Rootsis hakatud kõige rohkem kasutama just seda definitsiooni. Seda on kasutatud ja kasutatakse praegugi peaaegu kõikides poliitilistes tegevuskavades ja dokumentides, mille teema on, kuidas me peaksime ühiskonnana vägivaldasse suhtuma ja selle vastu võitlema. Definitsioon on muutunud kultuuriliseks ühismandiks. Seetõttu saame koos rääkida vägivallast. Definitsioon on kujunenud kõigi mu teraapiate määravaks osaks, mida jagan kõigi oma klientidega. Et nad mõistaksid, mis on vägivald, et me saaksime sellest koos rääkida.

Definitsioon on põhjustanud ka kriitikat. Kõige häälekam kriitika puudutab ehk seda, et mul pole eraldi vägivallavormina nimetatud *majanduslikku vägivalda*. Selle all on mõeldud võimu, kontrolli ja teiste inimeste rahaasjade juhtimist. Teiste inimeste majanduslikku ära kasutamist ja kuritarvitamist. Kahtlemata on tegu sagedase ja iseloomuliku nähtusega teiste allasurumisel. Mulle on see alati olnud osa

psüühilisest vägivallast, mida ma nimetan kontrolliks. Samuti on keeruleine eristada selliseid nähtusi nagu *allasurumine*, *vägivald* ja *ahistamine*. Meeste majanduslik vägivald on sageli osa ulatuslikumast tegevusmustrist ehk naiste rõhumisest. Peaksime arutama, kas igasugust rõhumist võib nimetada vägivallaks. Minu jaoks on „naiste rõhumine“ tugevam väljend kui vägivald. Erinevalt vägivallast pole siin tegu üksikjuhtumitega, vaid järjekindla ja fundamentaalselt laastava süsteemiga.

Mõistmine muudab ja loob muutust

„Vägivalla tähendust“ on lugenud nii professorid kui ka vägivaldsed vangid. Noored ja vanad. Naised ja mehed. Kõige rohkem on mind raamatu puhul rõõmustanud, et sellest on kujunenud paljudele ka eneseabiõpik. Ma ei suuda kokku lugeda sõnumeid kõigilt tänulikelt lugejatelt, kellele on see raamat olnud vajalik. Paljud vägivallaohvrid on raamatut lugenud ja leidnud siit nii kinnitust kui ka lohutust.

Lõpuks ometi kirjutas keegi täpselt sellest, mis toimus minu elus.

Sinu raamat sundis mind lõpetama vägivaldse suhte.

Ühtäkki anti mulle keel.

Raamatut arutati ka Norra suurima range režiimiga vangla kursusel. Vägivallatsejad käisid koos 24 nädalat, uurisid raamatut ja arutasid selle üle. Paljud mu kliendid on seda lugenud ja peavad seda teraapia vajalikuks osaks. Olen saanud palju tagasisidet neiltki, kes on ise vägivalda tarvitanud.

Sinu raamat on kõige tähtsam raamat, mida ma üldse lugenud olen. Lõpuks ometi mõistsin, mida ma tein ja isegi seda, miks ma seda tein. Raamat oleks nagu minuga rääkinud. Sellest algas minu muutumine. Nüüdseks on minust endast saanud terapeut ja ma püüan aidata neid, kellele on samad probleemid nagu minul.

Ma polnud iial mõelnud, et see kõik ongi vägivald.

Pärast seda, kui ma 2000. aastal raamatu kirjutasin, on palju juhtunud, kuid vägivalda põhimehhanismid on samaks jäänud. Me teame veel rohkem vägivaldast ja selle kompleksisusest. Ühiskonna panus võitluses vägivalda vastu on vähemalt kümnekordistunud. Seadusi on muudetud, ühiskond eraldab rohkem raha võitlusele vägivalda vastu. Üha rohkem erialainimesi nii poliitikas kui ka õigussüsteemis, omavalitsustes, perenõustajate, sotsiaalametnike ja psühhiaatrite hulgas tegeleb praegu lähisuhtevägivalda vastu võitlemisega. Nende 17 aastaga on kirjutatud palju uusi raamatuid ja antud välja lugematu hulk artikleid. Tarku, häid ja imelisi raamatuid. Siiski pole vist ükski neist toiminud „Vägivalda tähenduse“ kombel nn ühisraamatuna ega jõudnud nii laia lugejaskonnani. „Vägivalda tähendusest“ on kujunenud vägivalda valdkonna aabits ja nii on endiselt. Raamat, millele viidata. Ühisvara. Raamat, mida mõistavad kõik. See on olnud sissejuhatus vägivaldäküsimustesse tuhandetele üliõpilastele. Ma usun, et nii jääb ka edaspidi.

Uusi teadmisi on muidugi lisandunud, aga minu meelet ei kõiguta ega muuda need seda vaadet vägivaldale, mida esitleb „Vägivalda tähendus“. See kehtib endiselt! Oleksin võinud sama raamatu kirjutada ka täna. Peamine põhjus, miks see jääb endiselt vajalikuks raamatuks, on see, et lugeja mõistab ja saab vägivaldast aru. See on kõige tähtsam. Mõistmine muudab meid ja loob muutust!

Olen tohutult tänulik kogu positiivse vastukaja eest, mida ma olen aastatega oma lugejatelt saanud. Olen tänulik, et ikka veel soovivad nii paljud leida mu raamatust inspiratsiooni. Samuti olen väga tänulik, et Kommuneforlaget kirjastus mõtleb samamoodi ja peab vajalikuks raamatu uuesti välja anda. Uues ja värskemal kuues.

Stavangeris 12. novembril 2017

Per Isdal

MENUmedia

Sisukord

1. peatükk

SISSEJUHATUS	15
Meie igapäevast vägivalda anna meile tänapäev	15

2. peatükk

PIMEDAT VÄGIVALDA POLE OLEMAS	21
Mees, kellel oli vägivallaprobleem	24
Kõigel on ajalugu	29
Vägivalda konkreetne ajalugu	33
Kõik on erilised	40

3. peatükk

MIS ON VÄGIVALD?	43
Füüsiline vägivald	51
Seksuaalne vägivald	53
Materiaalne vägivald	55
Psüühiline vägivald	57
Varjatud vägivald	73
Vastuvägivald	74
Tähtis on kasutada sõna „vägivald“	75

4. peatükk

VÄGIVALLA OLEMUS	79
1. Vägivald on hierarhiline	81
2. Vägivald on intelligentne	90
3. Vägivald on tõhus	102
4. Vägivald on tsükliline	105
Vägivalla eest vastutab vägivallatseja	107

5. peatükk

VÄGIVALD ON JÕUETUS	113
Freud eksis rängalt	127
Jõuetus: talumine ja toimetulek	136

6. peatükk

VÄGIVALLA OSAPOOLED	145
Ohver	147
Vaatleja	154
Ründaja	159
Vägivald on hea!	161
Vägivalla sotsiaalsed tagajärjed	176
Kuidas vägivallaahelat murda?	179

7. peatükk

VÄGIVALLAPROBLEEMID	191
Situatsioonivägivald	198
Suhtevägivald	200
Funktsioonivägivald	202
Traumavägivald	203
Vägivallaprobleemid sünnitavad vägivallaprobleeme	206
Vägivallaprobleemide põhjused	207
Muud põhjuslikud seosed	215

8. peatükk

KUIDAS ME VÄGIVALDA MÕISTAME	219
Põhjendamine saatusega	220
Nähtamatuks muutmine	224
Normaliseerimine	230
Õiguspõhine	233
Ülelihtsustamine	236
Eksternaliseerimine	240
Eitamine, pisendamine ja minimeerimine	244
Fragmenteerimine	256
Emotsionaalne mõistmine	260
Vägivald kui võimatus	264

9. peatükk

VÄGIVALD JA VIHA – ARENG JA KASVATUS	271
Laste agressiivsusprobleemid	281

10. peatükk

LÕPPSÕNA	287
Kas lootust on?	287